

Ilona Kemppainen:
Kuoleman paikka - kuolemanrituaalit
Suomessa 1800-luvun lopulta
nykypäivään

Helsingin yliopiston tutkijakollegium,
21.11.2011

Käsitteitä

- Kuoleminen: kuoleman tapahtuma, lyhytkestoinen, fyysiseen perustuva – kuolemansyy, olosuhteet
- Kuolema: kuoleman sosiaalinen tapahtuminen – ennakoiminen, sureminen, tarinallistaminen – pitkäkestoinen
- Hyvä kuolema: kuoleman ymmärtäminen, selittäminen, hyväksyminen – miten kuolemasta puhutaan, miten kuoleman suhteen toimitaan
- *Ars moriendi*, *celebration of death* ovat esimerkkejä hyvän kuoleman saavuttamisen keinoista

Kuolemissen paikat

- Kotoa sairaalaan – ”perinteinen ongelma” – vain osa kuolemasuhteen muuttumista
- Sairaalakuoleman yleistyminen Suomessa 1960-70-luvuilla – suhteellinen myöhäisyys
- Onnettomuus- yms. paikkojen kukittaminen ja kynttilät viime vuosien ilmiö
- Sairaalasänky tai hoitokoti anonyymi, ei muistin paikka itsessään – silti vieraileminen ennen kuolemaa tärkeää

Perinteiset hautajaiset (kuoltiin kotona)

- Ruumis piharakennukseen tms.
- Pesu, pukeminen
- Tupaan tai pihalle – hyvästely
- Kirkolle ajaminen
- Kantaminen haudalle (kirkossa siunaaminen yleistyi II MS jälkeen)
- Muistotilaisuus (”hautajaiset”) kotona

Nykyaikaiset hautajaiset (kuolla sairaalassa)

- Ruumishuone sairaalassa: mahdollisuus katsoa, hyvästellä
- Hautaustoimisto voi hoitaa kaiken (omaiset osallistua halunsa mukaan)
- Arkkukappelissa hautajaisvieraiden saapuessa
- Arkkukappelissa jää kappelisiin jos kyseessä tuhkaus
- Muistotilaisuus useimmiten ravintolassa tms.

Hautausmaiden sijainti

- Hautaaminen kirkkoon: vainajat aina läsnä
- Hautaaminen kirkkomaalle: ”haudalla käynti” kun kirkossakin
- Hautausmaat taajamien ulkopuolelle: on käytävä haudalla erikseen
- Sekularisoituminen ja muuttoliike: kirkko ei jokapäiväinen/viikkoinen asia, uuden kotiseudun kirkossa ei ehkä siunattu ketään tuttua
- Sekulaarit hautaukset: kirkkoelementti puuttuu kokonaan – hautajaispaikka ei tule merkitykselliseksi

Kuoleman sijainti

- Kun elämä samassa yhteisössä, elämän paikka myös kuoleman – oliko erityisen toivottua tai terapeutista?
- "Kuolema on toisaalla": kuolema abstraktio, tunteet, vierailut, ajatuksissa, ei läsnä – onko tähän jollain tasolla pyrittykin?
- Kuolinilmoitukset 1800-l. lopulta
- Nettimuistomerkit 1900-l. lopulta
- Paikat joissa koettu yhdessä, esineet – hautausmaiden merkityksen muuttuminen?
- Ruumiin merkityksen muuttuminen?

Kuolemanrituaalien muutos – tavoite vai ei-toivottu seuraus?

- Elämäntavan muutos -> hautajaisrituaalien muutos
- Koti, kotiseutu muuttuvia käsitteitä – yhteisöt liikkuvia, pysyvät ihmissuhteet perustuvat aktiiviseen ylläpitämiseen
- Halusivatko "entisaikain ihmiset" olla tekemisissä ruumiiden kanssa?
- Ovatko nykyiset kuolemanrituaalit ongelma vai ratkaisu ongelmaan?